

SMERNICE ZA DOSTOPNOST v terciarnem izobraževanju v Republiki Sloveniji

I. ZAKAJ SMERNICE ZA DOSTOPNOST?

Svet Nacionalne agencije Republike Slovenije za kakovost v visokem šolstvu (v nadaljevanju: svet agencije) je v sodelovanju z Zvezo društev slepih in slabovidnih Slovenije, Društvom študentov invalidov Slovenije in Zavodom Dostop pripravil in na svoji 112. seji dne 20. 4. 2017 sprejel Smernice za dostopnost v terciarnem izobraževanju v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju: smernice).

Smernice predstavljajo samostojni dokument, ki podaja temeljna načela za zagotavljanje dostopnosti v terciarnem izobraževanju v Republiki Sloveniji. Namenjene so izboljševanju pogojev študija in študijskih procesov na visokošolskih zavodih/višjih strokovnih šolah (v nadaljevanju: zavodih/šolah), enakopravnemu vključevanju študentov invalidov (in zaposlenih oziroma v študijskem procesu sodelujočih invalidov) v dejavnosti zavoda/šole, kakor tudi izboljševanju notranjih sistemov kakovosti ter pomoči pri zunanjem izboljševanju kakovosti na zavodih/šolah.

Smernice opredeljujejo nabor prilagoditev po področjih oziroma vrstah invalidnosti in so v pomoč v postopkih samoevalvacije zavodov/šol ter v postopkih akreditacij in zunanjih evalvacij izobraževalnega, raziskovalnega, strokovnega, znanstvenega in umetniškega procesa, kot to določajo Merila za akreditacijo in evalvacijo visokošolskih zavodov in študijskih programov.

Smernice so namenjene tudi izobraževanju strokovnjakov agencije v postopkih akreditacij in evalvacij ter se upoštevajo pri priložnostih za izboljšanje v poročilih skupin strokovnjakov za izboljšanje dostopnosti na visokošolskih zavodih in višjih strokovnih šolah.

Najpomembnejše zakonske podlage:

- Ustava Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121, 140, 143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90,97,99 in 75/16 – UZ70a) invalidnost opredeljuje kot osebno okoliščino, s tem pa poudarja pravico do enakosti invalidov pred zakonom, oziroma prepoveduje diskriminacijo zaradi invalidnosti.
- Konvencija o pravicah invalidov (Uradni list RS-MP, št. 10/08): države pogodbenice zavezuje, da invalidom omogočijo neodvisno življenje in polno sodelovanje na vseh področjih življenja ter da sprejmejo ustrezne ukrepe, s katerimi invalidom zagotovijo, da imajo enako kot drugi dostop do fizičnega okolja, prevoza, informacij in komunikacij. V 24. členu Konvencija države pogodbenice zavezuje, da invalidom priznavajo pravico do izobraževanja in zagotavljajo vključujoč izobraževalni sistem na vseh ravneh: enako kot drugi in brez diskriminacije imajo invalidi dostop do splošnega visokošolskega izobraževanja, poklicnega izobraževanja, izobraževanja odraslih in vseživljenjskega učenja. V ta namen države pogodbenice invalidom zagotovijo primerne prilagoditve.
- Zakon o varstvu pred diskriminacijo (Uradni list RS, št. 33/2016) določa temelje in izhodišča za zagotavljanje enakega obravnavanja vsakogar pri uveljavljanju njegovih pravic in obveznosti ter pri uresničevanju njegovih temeljnih svoboščin na katerem koli področju družbenega življenja med drugim tudi na področju vzgoje in izobraževanja, ne glede na njegove osebne okoliščine, med katere sodi tudi invalidnost.
- Zakon o izenačevanju možnosti invalidov (Uradni list RS, št. 94/10 in 50/14) ureja področje izenačevanja možnosti invalidov na vseh področjih življenja. Preprečuje in odpravlja diskriminacijo, ki temelji na invalidnosti na različnih področjih življenja invalidov kot npr. v postopkih pred različnimi organi in institucijami, pri dostopnosti do dobrin in storitev, objektov v javni rabi ipd.
- Zakon o visokem šolstvu (Uradni list RS, št. 32/12 – uradno prečiščeno besedilo, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D, 109/12, 85/14 in 75/16) v 7. členu opredeljuje izobraževanje pod enakimi pogoji tako za državljane Republike Slovenije, Slovence brez slovenskega državljanstva, državljane članic EU, za tuje

državljanke pa se zagotavlja enakopravnost pod pogoji načela vzajemnosti.

II. KDO SO ŠTUDENTI INVALIDI?

Tako kot se je na področju osnovnega in srednjega šolstva uveljavil termin učenec oziroma dijak s posebnimi potrebami, se je v visokem šolstvu uveljavil termin študent s posebnimi potrebami. Vendar je treba poudariti, da je visoko šolstvo v ta termin vključilo tudi študente športnike, kulturnike, študente starše in socialno šibke študente. Ker imajo invalidi drugačne potrebe od ostalih kategorij študentov, se skuša uveljaviti termin študent invalid. Kljub temu večina predpisov na področju visokega šolstva še vedno uporablja termin študent s posebnimi potrebami.

Prizadevanja deležnikov so usmerjena v poenotenje izraza študenti s posebnimi potrebami. Termin študenti s posebnimi potrebami oz. študenti invalidi naj bi se uporabljal za študente, kot jih definira Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, le da se beseda otrok zamenja z besedo študent, oz. se za to kategorijo uporabi splošnejša definicija iz Konvencije ZN o pravicah invalidov, ki valja za vsa starostna obdobja, ne glede na življenjske okoliščine posameznika.

V tem poglavju so predstavljene najpogostejše vrste invalidnosti s kratkim opisom najpogostejših potreb in težav, s katerimi se lahko soočajo študenti. Več informacij ter podrobni praktični nasveti po vrstah invalidnosti pa so na voljo v priročniku, ki ga je izdalo Društvo študentov invalidov Slovenije, z naslovom »Prijazen študij za študente invalide – priporočila za prilagoditev študijskega procesa« (Bera in drugi, 2010).

Slepi in slabovidni študenti

Slepi in slabovidni imajo okvaro vida, ki je ni več mogoče popraviti z očali, kontaktnimi lečami, operacijami ali drugimi medicinskimi ukrepi. Težave imajo pri opravljanju vsakodnevnih opravil in neodvisnem delovanju. Okvare vida so lahko prirojene ali pridobljene v različnih starostnih obdobjih (posledica različnih bolezni ali poškodb). S staranjem pa se možnosti za izgubo vida povečujejo. Prilagoditve so za tiste, ki imajo še nekaj uporabnega vida ali še zaznavajo svetlobo, drugačne od tistih, namenjenih popolnoma slepim.

Slabovidni študenti imajo lahko težave z vidom na blizu, na daleč, ne vidijo delcev slik, imajo izpad centralnega ali perifernega vida itd. Nekateri slabovidni so lahko pri svojem delu znatno počasnejši, drugi pa enako hitri kot videči. Berejo s povečavo ali pa uporabljajo zvočno gradivo. Prilagoditve, ki jih potrebujejo, so odvisne od individualnih potreb glede na okvaro vida, še zlasti je nujna primerna osvetlitev.

Slepi z ostankom vida delajo pri študiju po kombinirani metodi, pretežno v brajici ali v zvočni tehniki, s pomočjo raznih povečal pa tudi vidno. Uporabljajo razne optične pripomočke in sodobno računalniško tehnologijo (posebni računalniški programi npr. ZOOMTEXT in JAWS, velik monitor, brajeva vrstica). Nekateri vid uporabljajo tudi pri učenju, drugim pa vid služi le za gibanje in orientacijo, medtem ko se pri učenju zanašajo predvsem na sluh in tip.

Popolnoma slepi morajo, tako v vsakdanjem življenju kot pri študiju, uporabljati ostala čutila. Pišejo in berejo v brajici ali uporabljajo zvočno metodo. Potrebujejo prilagojene učne pripomočke in pripomočke za slepe za orientacijo in vsakdanje življenje.

Gluhi in naglušni študenti

Naglušni študenti imajo izgubo sluha na govornih frekvencah (500,1000 in 2000 Hz) pri glasnosti od 30 do 90 dB. Naglušnost pomeni zoženje slušnega polja in delno moti sporazumevanje s pomočjo govora.

Večina naglušnih študentov lahko uporablja tehnični pripomoček – slušni aparat, ki zvok ojača, s tem pa izboljša slišnost in razumljivost govornih informacij. Kljub uporabi slušnih aparatov je naglušen študent oviran pri sporazumevanju. Le-to je lahko v neustreznih pogojih poslušanja nezanesljivo in izrazito oteženo. Naglušni študenti težko spremljajo predavanja v večjih predavalnicah, v prostorih s slabšo akustiko, v hrupu. Težje razumejo tih, hiter ali nejasen govor. Pri poslušanju si večinoma pomagajo z branjem z ustnic govornika. Zaradi povečane koncentracije pri poslušanju in razumevanju razlage ne morejo ustrezno pripraviti zapiskov. Ne morejo hkrati spremljati demonstracij in verbalnega opisa.

Pri študentih, pri katerih je naglušnost nastopila pred razvojem govora (prelingvalno), je prišlo tudi do motenega razvoja govora. Govor prelingvalno naglušnih študentov je lahko vsebinsko skromnejši, slovnično nepopoln in manj abstrakten. Izgovorjava takšnega naglušnega študenta je lahko manj razumljiva. Lahko je otežen priklic ustrezne besede. Besedni

zaklad je skromen, obseg pasivnega in aktivnega besednjaka sta približno enaka. Pogoste so težave v razumevanju daljših in sestavljenih navodil, vprašanj ter težave v razumevanju vsebin, pri katerih se pojavlja večje število novih besed. Težave poslušanja in govora prelingvalno naglušnih študentov se odražajo tudi v pisnih izdelkih. Naglušni študenti večinoma ne uporabljajo slovenskega znakovnega jezika.

Gluhi študenti imajo najtežjo izgubo sluha, pri kateri na govornih frekvencah ne zaznavajo zvokov glasnosti pod 90 dB. Uporaba slušnih aparatov za razumevanje govora ni mogoča, lahko jih uporabljajo le za zaznavo glasnih zvokov. Gluhi študenti lahko uporabljajo polžev vsadek, ki omogoča precej dobro zaznavo zvoka in razumevanje govora. Sposobnost razumevanja je odvisna od jezikovnih sposobnosti gluhega študenta.

Študenti, ki so oglušeli pred razvojem govora in ne uporabljajo polževega vsadka, pogosto ne razvijejo verbalne komunikacije, za sporazumevanje uporabljajo slovenski znakovni jezik in komunicirajo s pomočjo tolmača. Študenti, oglušeli po zaključenem razvoju govora, lahko v optimalnih (običajno individualnih) situacijah dobro govorno komunicirajo. V manj optimalnih pogojih (predavalnica, hrup, neustrezna svetloba, oddaljenost od govorca) ne morejo slediti verbalnim informacijam. Za njih je zelo priporočljiva uporaba slušne zanke v predavalnicah in prenosnih sistemov za izboljšanje poslušanja (npr. FM sistemi).

Zaradi oteženega izvajanja paralelnih miselnih procesov je v vseh fazah učnega procesa gluhim in naglušnim študentom potrebno zagotoviti dovolj časa za sprejem in predelavo informacij ter oblikovanje odgovora.

Gibalno ovirani študenti

Gibalno ovirani študenti imajo prirojene/pridobljene okvare ali poškodbe gibalnega aparata, centralnega ali perifernega živčevja. Gibalna oviranost se odraža v obliki funkcionalnih in gibalnih motenj. Študent ima lahko težave samo z gibanjem (premikanjem v prostoru in izvajanjem določenih telesnih gibov), zlasti pri tistih s poškodbo centralnega živčnega sistema pa se pojavljajo tudi senzorne in učne težave.

Gibalna oviranost lahko nastane zaradi amputacije, paralize, cerebralne paralize, mišične distrofije, artritisa, kapi, poškodb ali okvar hrbtenice itd. Prisotna je na določenih delih telesa, najpogosteje na spodnjih in zgornjih okončinah, lahko pa je omejena gibljivost in moč leve ali desne polovice telesa. Pri teh študentih se pojavlja različna sposobnost gibanja v prostoru,

zmožnost izvajanja vsakodnevnih aktivnosti in različna odvisnost od tuje fizične pomoči. Za uspešen potek izobraževanja je potrebno poznati študentove zmožnosti pri izvajanju različnih aktivnosti in študijskih dejavnosti, potrebo po spremstvu in fizični pomoči oziroma uporabo primernih pripomočkov pri izvajanju različnih dejavnosti ipd.

Nekateri hodijo samostojno znotraj prostorov ali na krajše razdalje, pri tem uporabljajo bergle ali hodulje, za daljše razdalje pa uporabljajo invalidski voziček ali skuter. Študenti, ki imajo okvaro zgornjih okončin, imajo lahko težave s fino motoriko, prijemanjem, pisanjem, obračanjem strani v knjigi itd. Poleg osnovne gibalne oviranosti se lahko pojavljajo tudi različne senzorne motnje in učne težave ter motnje vedenja in čustvovanja.

Ker določene aktivnosti predstavljajo velik fizičen napor, se gibalno ovirani študenti hitro utrudijo. To vpliva tudi na zbranost in sposobnost učenja. Nekateri gibalno ovirani poleg osebne asistencije potrebujejo tudi posebno medicinsko pomoč.

Študenti s specifičnimi učnimi težavami

Specifične učne težave so zelo raznolika skupina primanjkljajev, ki se izražajo v poudarjenih težavah na katerem koli od naslednjih področij: pozornost, pomnjenje, mišljenje, koordinacija, komunikacija, branje, pisanje, pravopis, računanje, socialna kompetentnost in emocionalno dozorevanje. Primanjkljaji vplivajo na posameznikovo sposobnost interpretiranja zaznanih informacij, predelovanja in/ali povezovanja informacij in tako ovirajo učenje večšin (branje, pisanje, računanje).

So notranje narave in niso primarno pogojene z vidnimi, slušnimi ali motoričnimi okvarami, motnjami v duševnem razvoju, čustvenimi motnjami ali neustreznimi okoljskimi dejavniki, čeprav se lahko pojavljajo skupaj z njimi. Specifične učne težave torej niso odvisne od posameznikove ravni inteligentnosti, vlaganja truda in socialno-ekonomskega položaja.

Brez ustreznih načinov pomoči, prilagoditev in podpore je pri posamezniku na določenih področjih zelo oteženo usvajanje in/ali izkazovanje znanja.

Specifične učne težave so lahko:

- težave besedne narave (specifične motnje branja, pisanja, pravopisne težave ali disleksija),
- specifični matematični oz. aritmetični primanjkljaji ali diskalkulija,

- prizadetost nebesednega oz. praktičnega delovanja (slabo avtomatizirana pisava, primanjkljaji na področju praktičnih ali socialnih veščin ali dispraksija in druge neverbalne specifične učne težave).

Za težjo obliko specifičnih učnih težav se uporablja izraz "primanjkljaji na posameznih področjih učenja".

Študenti s težavami v duševnem zdravju

Duševne motnje ali težave v duševnem zdravju so zelo raznovrstne in obsegajo milejše oblike depresij, kakor tudi kronična stanja, kot sta shizofrenija in bipolarna motnja. Te povzročajo težave na področjih samospoštovanja, skrbi zase, druženja in sodelovanja pri delovnih ter vsakodnevnih dejavnostih. Za vzpostavitev pogojev za obvladovanje duševnih motenj je potrebno okrepiti posameznika, ki se z njimi sooči tako, da je zmožen dejavnega življenja in da lahko svojo motnjo nadzoruje v primerih, ko se ta pojavi.

Negativni stereotipi in dejstvo, da bolezen na zunaj ni takoj prepoznavna, še dodatno otežujejo zagotavljanje primernih prilagoditev. Ti študenti so bolj podvrženi stresnim vplivom, ki jih povzročajo zahteve študija kot tudi medosebni odnosi. Študenti imajo lahko specifične težave s sprejemanjem, procesiranjem in priklicem informacij v stresnih situacijah. Stranski učinki zdravil lahko vplivajo na koncentracijo, pozornost, sposobnost pomnjenja, odzivnost in opravljanje aktivnosti. Epizodični ali nepredvidljivi izbruhi bolezni lahko močno ovirajo izobraževalni proces.

Študenti z govorno-jezikovnimi motnjami

Študenti z govorno-jezikovnimi motnjami imajo lažje ali težje organsko ali psihoorgansko pogojene govorne in glasovne motnje, ki jim onemogočajo normalno govorno sporazumevanje. Imajo težave v govornem izražanju in/ali uporabi jezika.

Govorne motnje se lahko izražajo kot:

- napačna, motena izgovorjava posameznih glasov govora (artikulacija),
- problemi fonacije (glas),
- neprimerna hitrost ali ritem govora (fluentnost).

Jezikovne motnje opredeljujemo kot oškodovanost ali okrnjenost v:

- v razumevanju in/ali uporabi govornega, pisnega in/ali drugega simbolnega sistema,
- v razumevanju govora, tvorbi besed, povedi, branju in pisanju.

Označujejo jih resni problemi procesiranja in izvajanja na vseh jezikovnih ravneh (fonologija, morfologija, sintaksa, semantika, pragmatika).

Jezikovne motnje vključujejo tudi težave, ki vplivajo na:

- uporabo oblike jezika (nanašajo se na govorjenje ali strukturo oblikovanih povedi, vključujoč fonologijo, morfologijo in sintakso),
- uporabo jezikovnih vsebin – semantika (nanaša se na pomene besed, stavkov, poseben problem so abstraktni pojmi),
- funkcijo delovanja jezika – pragmatika (nanaša se na kontekst, v katerem jezik uporabljamo kot komunikacijo, opismenjevanje, pridobivanje znanja in socialnih spretnosti).

Populacija oseb z govorno-jezikovnimi motnjami je izredno heterogena (primanjkljaji se kažejo tako v različnih oblikah kot tudi različnih stopnjah težavnosti).

Dolgotrajno bolni študenti

Dolgotrajno bolni študenti so ljudje z dolgotrajnimi oziroma s kroničnimi motnjami in z boleznimi, ki jih ovirajo pri študiju ali delu. Dolgotrajna bolezen je vsaka bolezen, ki ne izzveni v treh mesecih.

Med dolgotrajne bolezni sodijo bolezni srca, endokrinih žlez, prebavil, sečil, pljuč, krvnega obtoka, kože in različne vrste rakavih obolenj, alergije, revmatska obolenja, psihiatrične in nevrološke bolezni (npr. epilepsija), avtoimunske motnje ter motnje prehranjevanja.

Vrsta teh bolezni ima lahko začasen ali trajen vpliv na študij, saj sekundarni vplivi bolezni ali stranski učinki zdravil povzročajo motnje spomina, pozornosti, vzdržljivosti, koncentracije in raven energije. Zaradi tega so večkrat ali celo dalj časa odsotni s predavanj in vaj. Lahko imajo podobne težave kot gibalno ovirani, slabovidni in drugi.

III. RAZUMEVANJE NAČELA ENAKEGA OBRAVNAVANJA IN VKLJUČEVANJA

Načelo enakopravnega vključevanja invalidov v terciarnem izobraževanju ne pomeni samo prepoznavanja različnih vrst invalidnosti, temveč predvsem zagotavljanje storitev, načinov in pogojev, ki omogočajo študijski proces ne glede na osebne okoliščine študenta, zaposlenega oziroma sodelujočega v izobraževalnem procesu (v nadaljevanju so vse tri kategorije smiselno vključene v terminu študenti invalidi). Za strokovnjake in izvajalce izobraževalnega procesa je ključno razumevanje odgovornosti pri zagotavljanju enakih možnosti in preprečevanju diskriminacije.

IV. PRESOJA DOSTOPNOSTI ŠTUDIJA

Odločitev, ali je posamezen študijski program dostopen vsem študentom ali ne, terja kompleksno presojo. Pri notranji (postopki načrtovanja enakega vključevanja študentov invalidov, samoevalvacija) in zunanji presoji (v postopkih akreditacij in evalvacij zavodov/šol oziroma študijskih programov) je priporočljivo upoštevati več vidikov, ki zahtevajo poznavanje ovir in izzivov, s katerimi se soočajo študenti invalidi pri študiju. Same ovire izhajajo iz več ravni:

- **dostopnost študijskega procesa** (načinov poučevanja, preverjanja znanja, opravljanja prakse, dejanj oziroma načinov komunikacije predavatelja),
- **posebnosti študijskega področja,**
- **dostopnost virov, gradiv, učnih sredstev in pripomočkov ter**
- **fizična oziroma grajena dostopnost.**

Študijski program mora imeti poleg vpisnih pogojev, pogojev opravljanja študijskih obveznosti, napredovanja in pogojev ter načinov za dokončanje študija opredeljene tudi tiste vidike študijskega programa, ki omogočajo nemoteno spremljanje in dokončanje študija pod enakimi pogoji za vse študente. Ključni pogoji, ki jih morajo izpolnjevati študenti, če želijo spremljati predavanja in uspešno opraviti študijske obveznosti, morajo biti jasno določeni in poznani v naprej. Pod takšnimi pogoji je namreč lažje identificirati tudi alternativne, primernejše načine opravljanja študijskih

obveznosti, s katerimi lahko študentje dokažejo svoje sposobnosti in znanje.

Visokošolski zavodi/višje strokovne šole (v nadaljevanju: zavodi/šole) so dolžni odpravljati ovire in zagotavljati enake pogoje za vse študente. Predvsem je pomembno, da so **prilagoditve smiselne, skrbno načrtovane in usklajene s ciljnimi skupinami**. Seveda ne gre pričakovati, da zavodi/šole podrobno upoštevajo čisto vse prilagoditve za trenutne in potencialne študente naenkrat. Morajo pa poznati specifične in različnosti posameznih invalidnosti ter sodelovati z vsemi deležniki, da bodo lahko pripravili ustrezen učni in fizični prostor za enako vključevanje oziroma dostopnost.

Predvsem izboljšave v grajenem prostoru je **smiselno načrtovati dolgoročno**, zlasti pri novogradnjah in obnovah), kratkoročno pa je potrebno razmisliti predvsem o prilagoditvah, ki so nujne in mogoče v konkretnem prostoru (odstraniti nepotrebne premične in nepremične fizične ovire na poteh, hodnikih, v učnih prostorih itd.). Razmisliti je treba, kako lahko kombinacija manjših sprememb vpliva na večjo dostopnost in boljšo izkušnjo študija tako za študente invalide kot za učno osebje.

Ustvariti pogoje za trajnostno zagotavljanje dostopnost študija za vse

Prilagoditve, ki so potrebne za izboljšanje dostopnosti izobraževanja, velja razumeti širše, še posebej v luči boljše kakovosti študija in drugih dejavnosti, ki jih za vse študente, zaposlene in druge zagotavlja zavod/šola. Za ta namen lahko zavod/šola izdela **načrt o inkluzivnem vključevanju invalidov**, v katerem so opredeljeni načini, postopki in predvidene prilagoditve za enakopravno vključevanje invalidov v izobraževalni proces. Fizični in učni prostor je potrebno oblikovati v skladu z načeli univerzalnega oblikovanja, prilagoditve pa je smiselno umeščati v prostor in študijski proces postopno in racionalno ne glede na to, ali ima zavod/šola trenutno vpisanega študenta invalida ali ne.

Primer: Če je predvidena novogradnja ali obnova stavbe, velja razmisliti, kako prostore pripraviti, da bodo dostopni tako gibalno oviranim, slepim, slabovidnim kot tudi gluhim in naglušnim študentom. Dvigal namreč ne uporabljajo samo osebe na vozičkih, klančine pa so lahko prijaznejše tudi

za študente, ki uporabljajo bergle, za študente z okvarami vida ali npr. za študentke mamice z otroškimi vozički. Zvočna najava nadstropij v dvigalih, ki je za slepe nujna, videčim pomeni dodatno informacijo in jih ne ovira pri njihovi rabi. Večje črke, tipne in barvne označbe stopnišč, nadstropij vsem izboljšajo orientacijo, slabovidnim denimo pa predstavljajo ključno pomagalo pri gibanju v prostoru. Hkrati je treba upoštevati, da predhoden nakup relativno dragih pripomočkov, kot so npr. elektronska lupa, računalniški vmesniki za slepe in slabovidne, ni vedno smiselno, saj se po eni strani tovrstna oprema hitro tehnološko spreminja in je v nekaj letih lahko že povsem zastarela in neuporabna. Po drugi strani pa ima vsak slep ali slaboviden specifične potrebe in je lahko nek pripomoček, čeprav je namenjen slabovidnim, za konkretnega slabovidnega študenta povsem neuporaben. Poleg tega imajo slepi in slabovidni ter študenti z drugimi vrstami invalidnosti večinoma že sami nekatere pripomočke, zato velja v takšnih primerih vprašanja in probleme reševati individualno. Pri tem je ključnega pomena dobra informiranost o vrsti in stopnji invalidnosti ter ukrepih za nemoteno vključevanje invalidov v študijski proces.

Omogočiti partnerstvo med vsemi deležniki procesa

V procesu načrtovanja in izboljševanja dostopnosti je pomembno, da lahko sodelujejo vsi ključni deležniki: tako študenti invalidi kot strokovne službe in vsi organi odločanja na ravni zavoda/šole, ki so pristojni za pokrivanje tega področja. Prav tako pa je pomembno sodelovanje s strokovnjaki med posameznimi zavodi/šolami in drugimi inštitucijami, saj izmenjava praks in strokovnega znanja izboljšuje dostopnost izobraževanja.

V. KAJ JE DOSTOPNOST?

Dostopnost pomeni vzpostavljanje takšnih pogojev, ki omogočajo vključevanje ljudi z različnimi invalidnostmi in oviranosti v različne procese družbenega življenja. Dostopnost pomeni enakopravnost posameznikov in enake možnosti vseh, saj lahko vsi uresničujemo svoje potrebe in se pod enakimi pogoji udeležujemo različnih aktivnosti. Izobraževanje pri tem ni izjema.

Opredelitev različnih vrst dostopnosti:

- a) **FIZIČNA DOSTOPNOST** (dostopnost do ustanov, prostorov, prilagoditev učnega okolja in prostora),
- b) **DOSTOPNOST DO INFORMACIJ** (primerno oblikovanje usmerjevalnih sistemov, informativnih tabel, spletnih strani),
- c) **DOSTOPNOST DO STORITEV, VIROV, PROCESOV IN REZULTATOV** (dostopnost predavanj, vaj, seminarjev, dostopnost učnih virov in literature, dostopnost za opravljanje izpitov, dostopnost do knjižničnih storitev, dostopnost do svetovalnih in drugih storitev).

FIZIČNA DOSTOPNOST

V skladu s slovensko zakonodajo je treba vsem državljanom omogočiti enakovreden dostop do ustanov in procesov, ki potekajo v njih in so na voljo javnosti.

Fizična (prostorska) dostopnost obsega dostopnost do ustanov, prostorov ter ustrezne prilagoditve učnih prostorov in izobraževalnega okolja. V širšem smislu fizična dostopnost (za slepe in slabovidne ter za gibalno ovirane študente) obsega tudi ustreznost javnega prevoza in urejenost poti od postajališča do izobraževalnih ustanov.

Najpomembnejši ukrepi za zagotavljanje fizične dostopnosti so:

- preprosta in jasna zasnova prostora, s poudarjenimi potmi gibanja,
- odstranitev/odpravljanje grajenih in premičnih prostorskih ovir (npr. stopnice, robovi, smetnjaki, oglasne table in druga oprema) na poteh in hodnikih,
- ključne točke, ki so pomembne za uporabnikovo orientacijo (na primer vhodi, sprejemni prostori, informacijske točke), naj bodo zasnovane na primernih lokacijah in posebej izpostavljene, da jih je mogoče hitro opaziti,

- vizualni kontrasti in barve naj se uporabljajo tako, da podpirajo orientacijo, s čimer se izognemo zavajajočim informacijam,
- poti gibanja in točke, ki so ključne za orientacijo, naj bodo dobro osvetljene,
- nameščanje klančin,
- umeščanje dvigal oz. drugih pripomočkov za premostitev višinskih razlik z invalidskim vozičkom (stopniščni vzpenjalci, dvižne ploščadi itd.),
- oprema prostorov s taktilnimi oznakami na nevarnih točkah in mestih, pomembnih za orientacijo,
- nameščanje vizualnih kontrastnih oznak (npr. na robovih stopnic in na steklenih drsnih vratih).

1. Smernice za dostopnost do ustanov in prostorov:

1. UREJENA IN DOSTOPNA POT od postajališča javnega prevoza do vhoda v objekt (brez ovir, trdna podlaga, enostavno prevozna z vozičkom, opremljena s taktilnimi in vizualnimi oznakami, če je prostor orientacijsko zahteven).
2. UREJENA PARKIRNA MESTA ZA ŠTUDENTE S PARKIRNO KARTICO ZA INVALIDE.
3. VHOD V STAVBO naj bo neposredno z javne površine, dobro označen in brez ovir. Vrata naj bodo lahka, dovolj široka in primerno kontrastno označena.
4. VERTIKALNE KOMUNIKACIJE: prostor naj bo zasnovan tako, da omogoča vsakomur dostop v katerokoli nadstropje, ne glede na njegovo okvaro ali oviranost (klančine, prilagojena dvigala, ki jih je mogoče preprosto najti in uporabljati, kontrastne in taktilne oznake na stopnicah, hodnikih, po stenah, v dvigalih ipd.).
5. DOSTOP DO KLJUČNIH TOČK: urejen dostop do sprejemnih in toaletnih prostorov, informacijskih točk, predavalnic, knjižnic ter referata naj bo urejen tako, da do njih lahko samostojno pridejo vsi študenti.
6. UREDITEV DOSTOPNOSTI V NOTRANJOSTI PROSTOROV:
  - odstranitev ovir po hodnikih in predavalnicah, knjižnicah, omogočiti prostor za psa vodiča in omogočiti dostop za študente na vozičkih,

- označitev ovir, ki se ne premikajo (z ustreznimi spremembami talnih površin),
- ustrezna izbira materialov (izogibati se izrazito belim površinam in materialom, ki odsevajo, se bleščijo, drsijo oz. se zatikajo, s čimer olajšamo zaznavanje ljudem z okvarami vida in sluha tako, da preprečimo bleščanje in odseve ter preprečimo njihove poškodbe, nederseči materiali),
- primerna osvetlitev prostorov,
- dosegljivost, vidnost in uporabnost stikal (za luči in priklic ter upravljanje dvigal),
- senzorsko prižiganje luči,
- prilagojenost toaletnih prostorov (dovolj velik prostor z ustrezno širokimi vrati in primernim odpiranjem vrat (priporočljivo navzven), držala oz. oprijemala, umivalnik, milnik, brisačke in ogledalo na primerni višini, da so uporabni tudi za osebe na invalidskem vozičku, kontrasti v prostoru za slabovidne osebe, klicna naprava za pomoč na vidnem in dosegljivem mestu),
- taktilna talna in stenska vodila v kontrastnih barvah za lažje gibanje in orientacijo v prostoru,
- tipne oznake učilnic in drugih prostorov, oznake v brajici ter v povečanem tisku in v primernih kontrastih,
- dostopnost dvigal: tipne in kontrastne oznake v dvigalih ter zvočno in vizualno napovedovanje nadstropij,
- klančine s primernim naklonom oziroma dolžino in z nedersečo podlago.

2. Smernice za prilagoditev učnega prostora:

- dovolj širok vhod v predavalnico, kontrastno ločen od stene,
- dovolj širok in visok delovni prostor, da lahko študent na invalidskem vozičku sedi za mizo,
- dovolj prostora za obrat z vozičkom,
- prostor za voziček naj bo izbran tako, da ne bo oviral pogleda ostalih študentov, saj so vozički malo višji kot stoli,
- primeren prostor, kjer lahko študent odloži svoje pripomočke npr. bergele, hojco itd.

- prostor v učilnici blizu vtičnic za električno napajanje za priključitev tehničnih pripomočkov za slepe in slabovidne študente, gluhe in naglušne ter gibalno ovirane študente,
- prostor za psa vodiča,
- prostor brez motečega hrupa, ki omogoča študentu da dobro sliši predavatelja in spremlja dogajanje v prostoru,
- majhne predavalnice z razporeditvijo v obliki črke U, da lahko študenti s težavami sluha lažje spremljajo dogajanje,
- prostor, ki je primerno osvetljen in ne povzroča bleščanja, tako da je predavatelja mogoče dobro videti in mu je mogoče brati z ustnic,
- oprema predavalnic z indukcijsko zanko oz. zagotovitev FM sistema za izboljšanje poslušanja,
- računalniška in laboratorijska oprema morata biti na dosegu za primerno uporabo in primerno prilagojeni potrebam študentov invalidov
- primeren prostor za tolmača za slovenski znakovni jezik.

DOSTOPNOST DO INFORMACIJ

Predvsem ljudje z okvarami vida in sluha imajo tudi v prostoru brez grajenih ovir veliko težav pri dostopu do javnih storitev zaradi **slabega dostopa do informacij** in storitev.

Zasnova prostora (tudi **uporaba materialov in izbor barv**), ter primerno zasnovan usmerjevalni sistem, ki je vključen v prostor in ga nadgrajuje v delih, kjer je to potrebno, lahko omogočita dobro orientacijo vsem, ne glede na njihovo invalidnost. Najboljši usmerjevalni sistem je navadno tisti, ki je popolnoma vključen v arhitekturno zasnovo in je zasnovan že v samem načrtovalskem procesu, ko je mogoče rešiti veliko težav z orientacijo.

Usmerjevalne sisteme navadno sestavlja več vrst oznak: usmerjevalne oznake (na primer smerokazi, talne taktilne oznake), informativne oznake (na primer označevalne table z napisi, imeni, simboli) in orientacijske točke (na primer zemljevidi, taktilni zemljevidi, sezname programov v prostoru). Poleg teh so v prostoru pomembne tudi posebne oznake, ki so potrebne za varnost, kot so oznake za izhod v sili in opozorilne oznake (na primer opozarjanje na stopnice, spolzka tla).

Pri dostopnosti informacij je pomembno poleg dostopnosti informacij v stavbah, na predavanjih, vajah in seminarjih upoštevati tudi dostopnost vseh ostalih informacij, ki so pomembne za študente in se nahajajo na različnih oglasnih prostorih zavodov/šol (npr. informacije o študijskih

programih in prilagoditvah, ki so na voljo študentom invalidom, spremembi prostora ali termina predavanj, obštedijskih dogodkih ipd.). Najbolj razširjena oblika objavljanja informacij je preko spletnih strani, socialnih omrežij ter spletnih učnih središč (Moodle, Studis ipd.), vendar pa je študente s senzornimi težavami priporočljivo obveščati tudi prek sms ali elektronske pošte. Posebna pozornost naj se nameni prostoru, kjer se informacije zagotavljajo. Pomembno je, da se oglasne table nahajajo na primerni višini, ki omogoča prebiranje informacij študentom na invalidskih vozičkih in slabovidnim študentom. Pri neposrednem (ustnem) dajanju informacij oz. komunikaciji mora biti govorec pozoren na to, da govori neposredno z osebo in ne z morebitnim spremljevalcem ali prijateljem, ki je prisoten ob študentu. Pri gibalno oviranih študentih je pomembno, da poskušate biti s študentom na enakem višinskem nivoju, ki omogoča očesni stik. Ustna komunikacija pri slepih in slabovidnih poteka brez težav, pri pisnem posredovanju informacij pa morajo biti le-te podane v elektronski in ne v slikovni obliki, kar študentom omogoča branje s primernimi pripomočki in prilagoditev besedila glede na njihove potrebe. Pri dajanju informacij študentom z okvarami sluha pa je pomembno, da so dane v čim bolj vizualni obliki, pri ustnem informiranju pa, da se zagotovi tolmač za slovenski znakovni jezik za gluhe študente. Pri naglušnih študentih je pomembno, da oseba govori počasi in razločno ter sproti preverja, ali je študent razumel vse, kar mu je bilo povedano.

SPLETNA DOSTOPNOST

Pri načrtovanju spletnih strani (tudi informacijskih sistemov in intraneta) je treba uporabnikom omogočiti branje spletne strani z bralniki in povečevalniki zaslonov. Pomembno je zagotavljati jasno navigacijo, ustrezne barvne kontraste in berljivo slikovno gradivo.

1. Smernice za spletno dostopnost

Pri načrtovanju in oblikovanju se upošteva evropski standard Web Content Accessibility Guidelines - WCAG (Standard WCAG 2.0), pri čemer je treba zagotoviti vsaj nivo AA (več na: www.w3.org/TR/WCAG20/). V nadaljevanju so predstavljene nekatere osnovne smernice za doseganje minimalnih zahtev pri vzpostavljanju dostopnosti spletnih strani za slepe in slabovidne ter za ljudi z motnjami branja:

- pomembna je skladnost prikaza med posameznimi brskalniki,
- tehnologiji Flash naj se izogiba,
- smiselno urejeni naslovi in podnaslovi z značkami »Heading« (<H1>, <H2>, ...).
- struktura spletne strani v HTML kodi naj bo razporejena tako, da je najprej povezava za skok na vsebino, sledijo meniji in nato vsebina, ker je to pomembno z vidika uporabnikov zaslonskih bralnikov; pred vsebino je treba postaviti pokazatelj položaja, kje na spletišču se trenutno nahajamo (angl. breadcrumbs),
- na spletišče naj se vgradi povezavo, ki bo uporabnika ob aktivaciji postavila neposredno na začetek vsebine,
- pri obrazcih naj bo jasno naznačeno (znotraj HTML kode), kaj je treba vpisati v posamezno polje in katera polja so obvezna,
- spustni meniji, radijski gumbi, vnosna polja in drugi elementi obrazcev naj vsebujejo HTML element »label« z njihovim imenom,
- povezave naj bodo podčrtane in narejene v celem stavku ali vsaj v več besedah,
- tipografija pisave naj bo Arial, začetne velikosti vsaj 12 pik, na voljo naj bo tudi možnost izbire drugih pisav (opendyslexic.org, Verdana, Tahoma, Century Gothic ali Trebuchet),
- na voljo naj bo možnost izbire za izpis vsega besedila v krepki pisavi,
- na voljo naj bo možnost povečanja pisave za eno ali več stopenj. Ob tej nastavitvi naj bo navodilo, kako naj se uporabi funkcija povečanja besedila, ki je že vgrajena v sam brskalnik (Ctrl++),
- na voljo naj bo možnost izbiranja barvnih shem,

- pri barvnih shemah naj se upošteva, da se zamenjajo tudi barve ozadja in besedila v spustnih menijih ter v vnosnih poljih,
- na voljo naj bo možnost, da se vsebina poravna obojestransko ali samo levo,
- morebitne pasice, ki se menjavajo na strani, naj imajo besedilo zapisano tako, da je berljivo (to pomeni, da ni vključeno v sliko, ampak dodano nad njo),
- vse slike naj imajo opis pod značko <alt>. Opis pod značko <alt> v HTML kodi običajnemu uporabniku ni viden, je pa viden slepemu uporabniku, ki uporablja bralnik zaslona. Na ta način so slepim vidne informacije, kaj slika prikazuje,
- obvestilo o piškotkih naj bo izvedeno tako, da se ga da potrditi ali zavrniti tudi na mobilnih napravah (tablice, telefoni),
- ustrezna prilagoditev zemljevida spletišča (angl. sitemap).

DOSTOPNOST DO STORITEV, VIROV, PROCESOV IN REZULTATOV

1. Smernice za prilagoditev komuniciranja in posredovanja študijskih informacij.

Komunikacija s študenti invalidi poteka **enako** kot z ostalimi študenti, pri čemer se upoštevajo etična načela. Pri komunikaciji je treba upoštevati **enakovreden položaj sogovornikov** (študentov invalidov), **izogibati se** je potrebno **podcenjevanju in pomilovanju, ponudi se jim pomoč** in vpraša, **na kakšen način se lahko pomoč najlažje zagotovi.**

Pogovor (komunikacija) s študenti na invalidskem vozičku:

- pri pogovorih s študentom na invalidskem vozičku se po možnosti usedemo, da smo na isti višini in v očesnem kontaktu.

Pogovor (komunikacija) z gluhihimi ali naglušnimi študenti:

- pri dajanju pomembnih informacij je priporočljiva prisotnost tolmača za znakovni jezik; počasnejši ritem govora, da lahko tolmač prevede,
- komunikacija prek sodobnih elektronskih medijev in naprav za izboljšanje poslušanja in prevajanja govorjene besede v pisno,
- jasen in razločen govor (posvetujte se s študentom),
- predavatelj naj bo z obrazom usmerjen k študentu, da mu omogoči branje z ustnic,

- čim več vizualno posredovanih informacij; zelo pomembne so pisne informacije, pisni povzetki predavanj in vaj.

Pogovor (komunikacija) s slepimi ali slabovidnimi študenti:

- vedno nagovorimo slepega/slabovidnega in ne spremljevalca;
- uporabljamo kratek, opisen in nedvoumen način sporočanja;
- kazalne nedoločne zaimke nadomestimo s konkretnimi opisnimi izrazi (npr. naravnost pred vami je stol, na desni strani mize je kozarec);
- preberemo pisna gradiva in opišemo slikovno gradivo oz. poskrbimo za dostopnost pisnih in slikovnih informacij.

2. Smernice za prilagoditev študijskih programov

Študijske programe je treba zasnovati oziroma oblikovati tako, da so že v sami osnovi in v največji meri dostopni študentom invalidom. Prilagoditve za dostopnost izobraževanja ne pomenijo nižanja kakovosti ciljev študijskih programov, predvidenih kompetenc in učnih izidov ter pridobljenega znanja, temveč se s prilagoditvami za dostopnost zagotavlja enaka kakovost študijskih programov za vse študente, ne glede na vrsto in obliko invalidnosti. Pomembno je, da se prepoznajo vse ovire, ki lahko preprečujejo enakopravno sodelovanje v izobraževalnem procesu in pridobivanju znanj, kar vključuje lahko tudi razvoj novih metod dela, iskanje načinov in možnosti za doseganje zastavljenih ciljev programa in kompetenc ter izkazovanja pridobljenega znanja študentov invalidov.

3. Smernice za dostopnost do predavanj:

Izvajanje predavanj, seminarjev oziroma vaj naj se prilagodi glede na potrebe študentov invalidov in na način, da ni oviran siceršnji izobraževalni proces:

- redni ali tudi dodatni odmori (nekateri imajo težave z daljšo koncentracijo, drugi potrebujejo več odmorov za sprostitev mišic),
- predavatelji naj bodo z obrazom vedno obrnjeni proti študentom; govorijo naj počasi, jasno in razločno ter dovolj glasno. Večkrat naj poudarijo pomembne točke in naj bodo vedno odprti za dodatna vprašanja in pojasnila,
- omogoči naj se posredovanje gradiv vnaprej, tako da se lahko študenti pripravijo na predavanja (to je pomembno še zlasti za slepe, slabovidne in vse tiste študente, ki imajo težave pri usvajanju vsebin glede na njihovo obliko, pa tudi za študente, ki

potrebujejo tolmača). Priporočena je elektronska oblika, kar študentom omogoča uporabo besedila v obliki (npr. velikost pisave, uporaba barve ...), ki jim najboljše ustreza. V veliko pomoč je zagotovitev avdio-video gradiv, ki so lahko še posebej v veliko podporo pri študiju slepim in/ali slabovidnim študentom. Avdio-video material naj bo za naglušne in gluhe študente še dodatno opremljen s podnapisi,

- pri uporabi PowerPointa naj predavatelji upoštevajo sledeče:
  - uporabljajo naj pisavo v velikosti 30,
  - izogibajo naj se ležeči pisavi, ki lahko študentom z disleksijo in slabovidnim povzročajo težave pri branju,
  - pri predstavitvi naj uporabljajo svetlo ozadje (svetlo modra, svetlo rumena), saj lahko določena barvna ozadja povzročajo težave študentom, ki imajo težave z razločevanjem barv,
  - na posamezni elektronski prosojnici naj bo čim manj podatkov, saj je s tem omogočeno lažje branje.
- v primeru skupne diskusije naj se sedežni red prilagodi tako, da ima gluhi ali naglušni študent vedno pogled na vse obraze in stike z očmi,
- omogočijo naj se tudi alternativne oblike izpolnjevanja predpisanih obveznosti (npr. e-učenje).

Posebno pozornost je treba posvetiti dostopnosti praktičnih vaj in praktičnega izobraževanja. Le-te omogočajo študentom, da teoretična znanja prenašajo v prakso in življenje. Zato mora biti tudi študentom invalidom omogočeno, da se udeležujejo praktičnih oblik dela in jih imajo možnost opraviti. Pomembno je, da se opredelijo ključne kompetence, ki bi jih študent moral pridobiti s praktičnim delom, in določiti, kakšne prilagoditve so potrebne, da bi študent lahko osvojil potrebne kompetence in znanja.

4. Smernice za prilagoditve učnega gradiva

Pri pripravi ustreznega učnega gradiva v dostopnih oblikah je treba najprej poznati potrebe posameznih skupin študentov invalidov. Vsaka vrsta invalidnosti zahteva različne pristope in uporabo ustreznih (tehničnih) pripomočkov. Glede na to, da so potrebe zelo raznolike, s tem pa tudi pristopi pri izdelavi gradiva, je treba zagotoviti vsaj minimalno oziroma osnovno dostopnost. Sodobna komunikacijsko-informacijska tehnologija

omogoča, da lahko gradiva prilagajamo na najrazličnejše načine. V splošnem pa velja:

1. da je potrebno informacije, ki so v grafični obliki, dati tudi v ustrezni besedilni obliki;
2. informacije, ki so v zvočni obliki, morajo imeti ekvivalentno besedilno, grafično ali video alternativo;
3. študentu se omogoči uporaba prilagojene računalniške opreme (ustrezni uporabniški vmesniki: govorna sinteza ali povečevalnik zaslona).

V nadaljevanju so našteje možnosti prilagoditve gradiva:

- elektronsko gradivo naj bo v html, word, rtf ali dostopni pdf obliki (nedostopna pdf oblika je problematična, saj iz nje npr. ni mogoče kopirati delov besedila, npr. sken dokumenta v obliki slike ali zaklenjen pdf),
- povečane in visoko kontrastne slike,
- taktilne slike in tridimenzionalni modeli,
- zvočno gradivo,
- gradivo v povečanem tisku,
- povzetki obsežnejših besedil,
- prikazi v miselnih vzorcih,
- gradivo, natisnjeno na pastelno obarvan oziroma mat papir (najpogosteje uporabljena barva papirja je bež oz. svetla kremno-rumena).

Ob pripravi učnega gradiva se upoštevajo različne potrebe študentov hkrati. Zgolj zvočno ali slikovno gradivo ni ustrezno. Fotografije, slike, grafi in druge oblike slikovnega zapisa lahko besedilno vsebino dobro podprejo in tudi pozitivno vplivajo na učenje in razumevanje. Žal pa so grafično predstavljene informacije nedostopne za uporabnike, ki podob v vsebinah ne morejo videti. V tem primeru se študentom omogoči tudi besedilno ali zvočno podprta vsebina. Po drugi strani so zvočni ali video posnetki koristen dodatek v gradivu, vendar teh informacij ne morejo zajemati invalidi, ki imajo okvaro sluha. V tem primeru jim je treba zagotoviti besedilni prepis govornega besedila ali podnapise.

V knjižnicah se omogoči daljši rok izposoje knjižničnega gradiva za tiste študente, ki potrebujejo več časa, da predelajo gradivo oz. da si gradivo prilagodijo v primerno obliko.

5. Smernice za opravljanje izpitov:

Pri opravljanju izpitov je pomembno, da se študentom invalidom omogočijo:

- prilagojeni oziroma daljši in dodatni roki za opravljanje študijskih obveznosti, oziroma razdelitev obsežnejših obveznosti na manjše dele, ali možnost krajšega premora med daljšim izpitom,
- dostopen in miren prostor za opravljanje izpita,
- opravljanje ustnega izpita, če študent ne more opravljati pisnih izpitov,
- priprava pisnega izpita v prilagojeni obliki, npr. povečan tisk za slabovidne študente,
- prisotnost zapisovalca za študente, ki imajo težave z motoriko rok, študente z disleksijo ter za gluhe in naglušne,
- uporaba pripomočkov in pisanje izpita s pomočjo računalnika za gibalno ovirane ter slepe in slabovidne,
- prisotnost tolmača za slovenski znakovni jezik,
- dovolj časa za opravljanje izpita.

6. Smernice za tutorstvo oziroma pomoč študentu invalidu

Tutorstvo je za študente invalide zelo pomembno, saj tako organiziran sistem zagotavlja dodatno in potrebno pomoč pri premagovanju ovir pri študiju. Tutor študentu invalidu individualno svetuje in pomaga. Opozarja ga na različne načine učenja, kaj je bolj in kaj manj pomembno, na kaj mora biti pozoren pri posameznih predmetih, učiteljih, katera literatura je najprimernejša ipd. Skupaj s študentom invalidom poskuša najti načine študija in sprejemanja informacij, ki so zanj najustreznejši. Študenta seznanja z vsemi mediji za pridobivanje informacij in ga spodbuja, da jih išče sam (tutor išče zanj informacije predvsem v primeru, ko študentu zaradi njegovih posebnih potreb informacijski medij ni dostopen). Študenta usmerja v druge oblike pomoči, ki jih nudi zavod/šola, po potrebi pa tudi v druge oblike pomoči v družbi (na primer pri socialnih in ekonomskih težavah).